

sam. A v čisto navadni dolini, so rekli možje. Naredilo se je jutro, razgalilo upe: osat in srobot, ježičasto grmovje, od krtov razkopana zemlja in neki zveržen, z gnilim listjem zasut potok, ki teče zadaj . . .

To je . . . a, zakaj bi kljub temu ne odšli v gozd, postavili katedralo . . .

Miha je spal v mojem naročju. Midva sva. Navsezadnje oblikujem novo življenje. Če spi, pomeni, da mi zaupa. Tudi strelja ne več. Nekaj momlja, včasih se nasmeje vmes. Segla sem v žep po sončna očala in si jih nataknila. Nastavila sem se soncu: oblekla mu bom novo srajčko in sveže hlače. Odšla bova domov.

Tadeusz Różewicz*

MED APOKALIPSO IN IGRO

Pripravil in prevedel Lojze Krakar

Lanska dvojna številka poljskega mesečnika Poezja (5/6, Warszawa, junij 1982) je bila v celoti posvečena »Pojavu Różewicz«, markantnemu povojnemu poljskemu poetu, dramatik, itd., ki je bil oktobra 1981 star 60 let. Urednik Poezje, pesnik Bohdan Drozdowski je tej številki z naslovom »Med apokalipso in igro« — iz nje objavljamo v prevodu nekaj značilnih Różewiczovih pesmi — napisal na pot:

»Kako je torej s tem ‚Pojavom Różewicz‘, ki že leta dolgo priteguje pozornost tolikih ljudi v tako številnih deželah. Medtem eden naših avtorjev zahteva zanj Nobelovo nagrado, drugi pa pravi, da je to nekakšna gigantska mistifikacija. Gotovo je Różewicz najpogosteje prevajani poljski poet; v vsaki deželi, ki sem jo imel priložnost obiskati, se ‚Rosevic‘, kot ga splošno izgovarjajo, pojavlja kot neizogibna tema in še isti trenutek začno padati na pisalne mize njegove knjižice, včasih cele knjige pesmi in dram. Mnogim mojim gostiteljem se je pri tem zdelo, da je ‚Rosevic‘ sploh edini poljski pisec pesmi, vreden pozornosti sredi množice anonimov . . . Prevajajo ga različno, čeprav bi se zdelo, da je med vsemi najlažje prevedljiv. Verz je na pogled čisto svoboden . . . A vendar ne zveni v vsakem jeziku prepričljivo. Po angleško — imenitno, po finsko, hm, če lahko verjamem svojim številnim konsulentom, borno. Po nemško — bolje, po srbsko — dobro, po francosko — različno. Tega pesnika je lahko dešifrirati, lahko ga je sprejeti, lahko adaptirati. V pesništvu ima odlično legitimacijo, bori se proti klasičnim oblikam, nosi torej največjo odgovornost za poezijo, posebej na Poljskem. Ob njem se vsakemu grafomanu zazdi, da je pisanje pesmi povsem otročje opravilo. Besede je treba postavljati v stolpce, pa bo. Ne vidijo, kako jih postavlja on, kako uporablja kadenco, pavzo, elipso, kako kaj zamolči, kako gradi razporeditve in kakšne domisleke ima. Za pesem je treba imeti predvsem domislek, kakor za novelo ali za dramo. Ali kaj njega vse to briga! Velikokrat je dal vedeti, da ga ne, da ga povprečnost muči in dolgočasi. Sam je prišel, preden je postal ‚Rosevic‘, v roke prebrisanim manipulantom z literarne borze. Stavili so nanj in ga zagrizeno branili pred vsakim vetrcom kritike . . . Sledil je čas (Różewiczova vrednost

na borzi še ni bila stabilna), ko je bilo redno slišati renčanje: »Takšni so že bili, poznamo takšne!« Ko pa je Różewiczeva moč na vseh frontah porasla, ko so ga okadili in se mu dobrikali, ko so naredili iz njega nekakšnega poljskega svetnika in je tudi on sam začel verjeti, da je titan, Gulliver sredi Liliputancev (glej gledališko delo »Po vseh štirih«) — je kritični glas o njem dobil prizvok laične netaktnosti. Ob vsaki stvari, ki jo naredi ta avtor, pa naleti z njo na nasprotovanje, se dvigne posmehljiv krohot, češ, spet neki trdibučnež brije norce. Ko sem v podobni situaciji na nekem sestanku Zveze poljskih pisateljev, posvečenem tako imenovani ,literarni kritiki pri nas', kritiki, ki je naredila iz Różewicza nedotakljivo sveto kravo, nekaj bleknil, je iz zadnjih vrst užaljen zacvilil neki kolega . . .

Te besede sem napisal kot pismo in pričakujem odgovor. Różewicz je evropski. V Evropi pa na pisma odgovarjamo. In ,Poezja' je vreča, v katero gre marsikaj.«

NOVA PESEM Zbudi se sin
 kaj delaš
 vpraša
 jaz
 jaz nič ne delam
 odgovarjam
 in slišim v sebi zdolgočasen glas
 nekdo pride
 in vas zbriše

čvekavo plesen
s površja zemlje
pred njim zakrivam
goli obraz
popravljam
novo
nepotrebno pesem

KITKA Ko so obrili že vse ženske
s transporta
so štirje delavci z metlami
narejenimi iz lip pometali
lase na kup

Pod čistimi šipami
ležijo strdeli lasje ljudi
podušenih v plinskih celicah
v teh laseh so igle
in koščeni glavniki

Ne presvetli jih luč
ne prečeše jih v prečo veter
ne dotika se jih dlan
niti dež niti usta

V velikih skrinjah
se lepijo suhi lasje
podušenih
in siva kitka
mišji repek s pentljo
za kakršne vlečejo v šoli
poredni fantje

Muzej v Auschwitzu, 1948

IZ »RAVNINE« Kadar ponoči
deset let po vojni
v svojem domu
zaslišim korake
neham pisati pesem
obide me strah

že petnajst let
 neprestano hodijo pome
 hodijo pome ponoči
 slišim njihovo dihanje
 toplo in smrdljivo
 duh mrhovine
 na majski trati

slišim škripanje čevljev
 in črnih jermenov
 Odložim pero
 in zadržim dih

Jaz človek
 s številko označen za pokol
 jaz eden med mnogimi
 si brišem s čela znoj
 kadar zaslišim ponoči korake
 In zaprem oči
 ki so videle mnogo preveč

O človeško telo
 najlepši prah

IZ »ELEGIJ
 IZ PROVINCE«

IV. Pogovori

Moja teta pravi
 rada bi bila majhna kakor »črviček«
 in bi čepela v špranjici

Gospodu Jezusu rastejo lasje pravi
 Gospod Jezus mežika Gospodu Jezusu
 tistemu srebrnemu Gospodu Jezusu
 v kapelici rastejo nohti
 meni je že pravi bliže do nebes kot do zemlje
 za krsto niti ne bo
 vse je zažrl in odšel
 s tisto lajdro
 naj me zavijejo kar v papir
 in tako pokopljejo

KAKO Kako dobro je Lahko nabiram
DOBRO JE jagode v gozdu
 sem mislil
 pa ni ne gozda ne jagod.

Kako dobro je Lahko ležim
 v senci drevesa
 sem mislil drevesa
 nimajo več sence.

Kako dobro je S teboj sem
 kako mi bije srce
 sem mislil človek
 nima srca.

MED Med mnogimi
MNOGIMI zelo nujnimi opravki
OPRAVKI sem pozabil na to
 da je treba tudi
 umirati
 lahkomišeln
 sem zanemaril to dolžnost
 ali pa sem jo izpolnjeval
 površno

od jutri
 se bo vse spremenilo

začel bom umirati skrbno
 modro optimistično
 brez zgubljanja časa

SREDI Po koncu sveta
ŽIVLJENJA po smrti
 sem se znašel sredi življenja
 ustvarjal sem sebe
 gradil sem življenje
 ljudi živali pokrajine

to je miza sem rekel
to je miza
na mizi leži kruh nož
nož je za rezanje kruha
s kruhom se hranijo ljudje

človeka je treba ljubiti
sem se učil ponoči podnevi
kaj je treba ljubiti
človeka sem odgovarjal

to je okno sem rekel
to je okno
za oknom je vrt
na vrtu vidim jablano
jablana cvete
cvetovi odpadajo
sadeži se povezujejo
dozorevajo

moj oče utrga jabolko
ta človek ki je utrgal jabolko
je moj oče

sedel sem na pragu doma
ta starka ki
vleče na vrvi kozo
je bolj potrebna
in bolj dragocena
Kakor sedmera čuda sveta
kdor misli in čuti
da ni potrebna
je ubijalec

to je človek
to je drevo to je kruh

ljudje jedo da bi živeli
sem si ponavljal
človeško življenje je važno
človeško življenje ima veliko ceno
življenje je več vredno
kot vsi predmeti

ki jih je ustvaril človek
 človek je velik zaklad
 sem ponavljal trmasto

to je voda sem rekel
 z roko sem božal valove
 in se pogovarjal z reko
 voda sem rekel
 dobra voda
 to sem jaz

človek je govoril vodi
 govoril je mesecu
 cvetju dežju
 govoril je zemlji
 pticam
 nebu
 nebo je molčalo
 zemlja je molčala
 če je zaslišal glas
 če je plaval
 iz zemlje vode in neba
 je bil to glas drugega človeka

KOSTANJ Najbolj žalostno je oditi
 od doma v jesenskem jutru
 saj nič ne obeta da se skoraj vrneš

Kostanj ki ga je oče posadil pred hišo
 raste v naših očeh

mati je majhna
 in lahko jo nosiš na rokah

na polici stojijo kozarci
 v katerih je marmelada
 kakor boginja s sladkimi usti
 ohranila okus
 po večni mladosti

vojaki v kotu predala
 bodo do konca sveta svinčeni

vsemogočni Bog ki je mešal
grenkobo s sladkostjo
pa visi na steni zapuščen
in slabo naslikan

Otroštvo je kakor zabrisana podoba
na zlatem kovancu ki zveni
čisto

VRNITEV Zdaj zdaj se odprlo bo okno
in mati me pokliče
čas je da se vrneš

razmaknil se bo zid
v nebesa bom šel v blatnih čevljih

prisedel bom k mizi in zadirčno
odgovarjal na vprašanja
nič mi ni dajte mi mir.
Z glavo v dlaneh
sedel bom in tuhtal. Kako
naj jim pripovedujem o tej dolgi
in zapleteni poti.

Tukaj v nebesih pletejo matere
zelene šale

brenčijo muhe

oče pa dremlje v zapečku
po šestih dneh dela.

Ne — saj jim vendar ne morem povedati
da človek človeku
skače za vrat.

PESNIKOV Pesnik je prav gotovo nekdo
LASEK Poslušajte pesnikov glas
Čeprav bi ta glas
bil tenak kakor las
Kakor en Julijin las

Če se ta lasek pretrga vem
 naš dolgočasni svet izgine
 v temine
 Ali zablodi v višine
 ne vem

Me slišite Včasih kakšna stvar visi
 na enem samem lasku
 Danes ta lasek je pesnikov glas
 Me slišite

Nekdo tam sliši

NEZNANO Toda Jezus se je sklonil
 PISMO in pisal s prstom po zemlji
 potem se je znova sklonil
 in pisal po pesku

Veš mati tako so temni
 in preprosti da jim moram kazati
 čudeže delam tako smešne
 in nepotrebne reči
 toda ti razumeš
 in odpuščaš sinu
 spreminjam vodo v vino
 obujam mrtve
 hodim po morju

takšni so kot otroci
 vsak hip jim je treba
 pokazati kaj novega

Ko so se mu približali
 Matej Marko Luka Janez
 je zakril in zabrisal
 črke
 za vekomaj

PUSTITE NAS Pozabite na nas
na naše pokolenje
živite kot ljudje
pozabite na nas

mi smo zavidali
rastlinam in kamenju
zavidali smo psom

takrat sem ji rekel
rad bi bil podgana

rada bi da me ni
rada bi zaspala
in se zbudila po vojni
je rekla z zaprtimi očmi

pozabite na nas
ne sprašujte po naši mladosti
pustite nas